

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα

ΕΝ ΤΗ ΗΜΕΔΑΠΗ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτέα

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτέα

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγρασσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἀριθ. 32

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ἀπριλίου 1894.

Ἔτος Β'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Παραγγέλματα πρὸς ἠθικὴν ἀνατροφήν. — Ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς παρ' Ἑλλῆσι. — Πατριδο-
γραφία. — Τί ἐστὶ πατρίς; — Τὸ φυλλάδιον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ζήκου Ῥώση. — Ἀνταπόκρισις ἐκ
Νάξου.

ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΗΘΙΚΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΝ

1. Μὴ προσδόκα ἀπὸ τὸ παιδίον μέγαν βαθμὸν ἀγαθότητος. Πᾶς ἄνθρωπος πεπολιτισμένος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας του διέρχεται διὰ τῆς καταστάσεως ἐκείνης τῆς ἠθικῆς, εἰς ἣν εὐρίσκονται βάρβαρα φύλα, ἐξ ὧν οὗτος κατάγεται. Καὶ ὡς τὸ παιδίον ὁμοιάζει ἐπὶ τινα χρόνον πρὸς τοὺς ἀγρίους κατὰ τὸ πρόσωπον—ἔχον ῥίνα πεπλατυσμένην, βῶ-
θωνας ἠνώρθωμένους, χεῖλη πλατέα, ὀφθαλμοὺς διατεταμένους, προσωπικὴν γωνίαν μικρὰν κλπ.—, οὕτως ὁμοιάζει καὶ κατὰ τὰς ὁρμάς. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ κλίσις τῶν παιδίων πρὸς ὠμότητα, πρὸς κλοπὰς, πρὸς ψευδολογίας. Καὶ ἡ γνώμη, ἥτις ἔχει διαδοθῆ καὶ ἐπικρατήσῃ περὶ τῆς παιδικῆς ἀθωότητος, εἶναι ἀληθεστάτη βεβαίως καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ κακοῦ καὶ εἰς τὴν κακὴν πρόθεσιν, εἶναι ὅμως ὄλως ἀνυπόστατος, τοῦ λόγου ὄντος περὶ κακῶν κλίσεων, ὡς δύναται πᾶς τις νὰ κατανοήσῃ ἐρχόμενος εἰς συνάφειαν πρὸς παιδία. Ἐν τοῖς σχολείοις μόνον ἀφιέμενα δεικνύονται θηριωδέστερα πρὸς ἄλληλα ἢ ὅσον τοῦτο συμβαίνει μεταξὺ τῶν μεγάλων ὅσα δὲ εἶναι μικρότερα, τοσούτω καὶ ἡ ἀγριότης αὐτῶν εἶναι καταφανέστερα.

2. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκτίμησις τῆς ἠθικῆς τῶν παιδίων δὲν πρέπει νὰ γίνηται κατ' αὐστηρὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ἀλλ' οὐδὲ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ καταφεύγωμεν εἰς ἐπιτετηθευμένα μέσα, ἵνα ἐπιτύχωμεν προώρως βίου ἠθικοῦ τελείου. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὀλεθρίας διανοητικῆς πρωιμότητος ἔχουσι πάντες κατανοήσῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ τῆς ἠθικῆς πρωιμότητος, ἃ δὲν εἶναι ἐκείνων ἥττον ὀλέθρια. Καὶ αἱ ἀνώταται ἠθικαὶ ἡμῶν λειτουργίαι, ὡς καὶ αἱ διανοητικαί, εἶναι ἀπασαὶ σύνθετοι, ἀ-

ναπτύσσονται ἄρα σχετικῶς κατόπιν. Καὶ πᾶσα βία πρὸς πρῶτον τούτων ἀνάπτυξιν ἐπιδρᾷ βλαβερῶτατα εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ σπανίως ἀπαντῶν φαινόμενον ὅτι παιδία, ὧν ἡ διαγωγή ὑπῆρχε ὑπόδειγμα σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος, σὺν τῷ χρόνῳ αὐξανόμενα ἐξέκλινον ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τελευταῖον ἐγένοντο ἄνδρες κακοί, ἐν ᾧ πολλάκις παρατηρήθη ὅτι παιδία ἐλαχίστην ἢ μηδεμίαν ἐλπίδα παρέχοντα ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί.

3. Κατὰ ταῦτα ἀρκοῦ μέτρια ἀπαιτῶν καὶ μέτρια κατορθῶνων. Ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ μεγάλη ἢ θιγότης ὡς καὶ ἡ μεγάλη νόησις προσκτᾶται βραδέως, διὰ βαθμιαίας αὐξήσεως καὶ τότε δὲν θὰ στενοχωρῆσαι βλέπων καθ' ἑκάστην τὰς ἀτελείας τοῦ τέκνου σου, καὶ δὲν θὰ εἶσαι πλέον εὐεπίφορος εἰς ἐπιτιμήσεις, εἰς ἀπειλὰς εἰς ἀπαγορεύσεις, δι' ὧν πληροῦται ὁ οἶκος ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῇ μωρᾷ νὰ γίνωσι τὰ παιδία εὐθύς, οἷα πρέπει νὰ εἶναι.

4. Ὁ φιλελεύθερος αὐτὸς τύπος τῆς οικογενειακῆς ἐξουσίας, ἥτις δὲν ζητεῖ νὰ καθυποτάξῃ εἰς ἑαυτὴν πᾶν τοῦ παιδίου κίνημα, εἶναι ἀποτέλεσμα ἀναγκαῖον τοῦ συστήματος, ὑπὲρ οὗ ἡμεῖς ἐνταῦθα συνηγοροῦμεν. Καὶ διὰ τούτο περιορίζει τὴν προσοχὴν σου εἰς τούτο μόνον, νὰ δοκιμάζῃ τὸ τέκνον σου τὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεών του καὶ οὕτω δὲν θὰ εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ παρακολουθῆς πάντα τούτου τὰ διαβήματα μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ προφυλάξῃς αὐτὸ ἀπὸ παρεκτροπᾶς. Τὸ παιδίον σωφρονίζεται μόνον ὑπὸ τῶν παθημάτων καὶ γίνεται ὀδηγὸς καὶ φύλαξ ἑαυτοῦ ἀσφαλέστερος παντὸς ἄλλου.

5. Ἀφίνων νὰ σωφρονίζηται τὸ τέκνον σου ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πράξεών του καὶ ἔχων τὴν ἀρχὴν νὰ μὴ τιμωρῆς σὺ αὐτό, κερδαίνεις καὶ

τούτο ότι διατηρεῖς τὴν προσήκουσαν ψυχικὴν ἀ-
ταραξίαν καὶ δὲν φέρεσαι εἰς λόγους καὶ εἰς ὀργὴν
κατὰ τοῦ τέκνου σου πολλάκις ἄδικον ἢ ὑπερ-
βολικὴν.

6. Ἄλλ' ἡ τιμωρία ἢ διὰ τῶν κακῶν ἀποτελε-
σμάτων τῆς πράξεως ἐπερχομένη δὲν ἀποκλείει καὶ
τὴν δυσαρέσκειαν τῶν γονέων, ἧτις πρέπει νὰ ἐκ-
δηλωθῆται, ὡσάκις συμβαίνει τι ἄτοπον. Ἄλλ' ἡ
δυσαρέσκεια ὁμῶς καὶ ψυχρότης δὲν πρέπει νὰ παρα-
τείνηται ἐπ' ἀπειρον, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ διαρκῆ το-
σοῦτον, ὅσον ἀρκεῖ νὰ πείσῃ τὸν τρόφιμον ὅτι οὐ-
τος δύναται νὰ διάγῃ καὶ ἄνευ τῆς φιλίας, καὶ
ἄνευ τῆς εὐμενείας τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἄλλὰ καὶ ὡς
πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκδηλώσεως πρέπει νὰ ἀπο-
ἀποφεύγωμεν τὴν ὑπερβολὴν. Ὑπάρχουσι ἀνθρω-
ποι μάλιστα δὲ νευρικοὶ γυναῖκες, αἵτινες, δοθείσης
ἀπαξ ἀφορμῆς, ἐξοκολουθοῦσιν ἀνευστί νὰ ἐπισω-
ρεύωσιν ὕβρεις ἐπὶ ὕβρει. Τὸ τοιοῦτο εἶναι ἄτο-
πον, διότι ἐξερεθίζει τὸν ὑβρίζοντα, ὃν ἀπασχο-
λοῦσι πλέον αἱ ὕβρεις μᾶλλον ἢ τὸ πταῖσμα. Κά-
κιστον δὲ εἶναι καὶ ἡ ἀμέσως μετὰ τὸ πταῖσμα καὶ
τὴν ἀγανάκτησιν διδομένη ἀμνηστία καὶ ἡ πλήρης
ἀποκατάστασις τῶν προτέρων σχέσεων. Τὸ τοιοῦτο
ἀποπλανᾷ τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ πται-
σματος καὶ δὲν διδεται αὐτῷ καιρὸς συντριβῆς καὶ
ἀληθοῦς μετανοίας.

7. Μὴ μεταχειρίζου πολλά προστάγματα. Πράσ-
ταττε ἐκεῖ μόνον, ἔνθα δὲν δύνασαι νὰ μεταχει-
ρισθῆς ἄλλο μέσον ἢ ἂν ἀπέτυχον ὅσα μέτρα μετε-
χειρίσθης. Ἡ μὲν ἐκτέλεσις τῶν προσταχθέντων ἐν
πολλάκις οἰκογενεαῖς τιμωρεῖται οὐχὶ τόσον, διότι
δὲν ἐξετελέσθη τὸ πρᾶγμα, ὅσον διότι τοῦτο
ἐμφαίνει ἀσίθειαν πρὸς τὸ πρόσωπον τὸ δῶ-
σαν τὸ πρόσταγμα. Καὶ οἱ λόγοι, οἵτινες προηγου-
νται τῆς τιμωρίας, ἀκριβῶς τοῦτο δηλοῦσι. «Τί τρό-
πος εἶναι αὐτός;» — «Ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω μὲ ποῖον
ἔχεις νὰ κάμῃς!» — «Φαίνεται, δὲν ἐνόησας ἀκόμη
τὸν ἀνώτερόν σου». κτλ. — Πᾶσαι αὗται αἱ ἐκφρά-
σεις ἐνισχυόμεναι καὶ διὰ τῆς φωνῆς ὡς καὶ διὰ
τῶν χειρονομιῶν καὶ μορφασμῶν μαρτυροῦσιν ὅτι
ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τοῦ καλοῦ τοῦ τροφι-
μου, ἀλλὰ περὶ διατηρήσεως ἐν ἰσχύϊ μιᾶς θελή-
σεως δεσποτικῆς. Ἄλλὰ τοῦτο πᾶν ἄλλο δεικνύει
ἢ εὐμένειαν καὶ φιλοστοργίαν. Ὁ παιδαγωγὸς πρέ-
πει εἰς τοῦτο νὰ τείνῃ, ὃ τρόφιμος νὰ πράττῃ τὸ
καλὸν ἐξ οἰκείας βουλήσεως καὶ ἂν τοῦτο εἶναι δυ-
νατὸν νὰ γίνῃ ἄνευ προστάγματος, τότε διατί νὰ
προηγήται τὸ πρόσταγμα; Ὁ Ἰωάννης Παῦλος
λέγει: «Ἡ ἀρίστη πολιτικὴ εἶναι pas trop gou-
verner (= τὸ μὴ ἄγαν διοικεῖν), τοῦτο ἰσχύει
καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς». (Levana § 62).

8. Ἄλλ' ἐὰν δεήσῃ ποτὲ νὰ προστάξῃς, τότε
ἐπίμενε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προσταχθέντος
ἀδυσωπῆτως. Βεβαίως πρὶν δηλώσῃς τὸ πρό-
σταγμα σου, πρέπει νὰ σκεψθῆς τί ἀπαιτεῖς καὶ
τίνα ἐπακόλουθα θὰ ἔχῃ, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτε-

λεσθῇ τοῦτο ἢ ἂν πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ. Καὶ ὅταν περὶ
πάντων τούτων σκεψθῆς εὐρῆς ὅτι πρέπει νὰ ἀπαι-
τήσῃς τι πᾶρὰ τοῦ τροφίμου, τότε πάντως τοῦτο
πρέπει νὰ γίνῃ. Καὶ ὡς πείθεται ὅτι δὲν πρέπει
νὰ θέτῃ τὸν δάκτυλον εἰς τὸ πῦρ, διότι πάντοτε,
ὡσάκις ἀπειραῖται τοῦτο, ἐκάθῃ, οὕτω πρέπει νὰ
σκέπτηται καὶ περὶ τῆς προσταγῆς σου ὅτι εἶναι
φυσικὸς νόμος ἀμετάτρεπτος, ὃν ὀφείλει διὰ παντός
τρόπου νὰ σέβηται καὶ ἐκτελῇ. Τὸ ἀναποφάσιτον
τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἡ ἀθέτησις παρ' αὐτοῦ ἢ ἡ
τροποποιήσις τῆς προσταγῆς ἐπιδραῖ ὀλεθρίως εἰς
τὰς σκέψεις τοῦ τροφίμου καὶ εἰς τὰς πράξεις αὐ-
τοῦ καὶ ἀφαιρεῖ παντελῶς τὴν δύναμιν τῆς προστα-
γῆς. Καὶ περισσότερο ὠφελῆ ἀυστηρὰ καὶ δεσπο-
τικὴ διοίκησις ἐφαρμοζομένη μετ' ἀκριβείας καὶ
ἀκολουθίας ἢ διοίκησις φιλόανθρωπος μὲν ἀλλ' ἀνα-
κόλουθος. Ἡδὲ ὁ Θουκυδίδης ἐν βιβλ. γ. 37 γρά-
φει: «Χεῖροισι νόμοις ἀκινήτοις χρωμένη πόλις κρείσ-
σων ἐστίν ἢ καλῶς ἔχουσιν ἀκύροις.»

9. Ἐχε πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι ἀνατρέφεις ἄν-
θρωπον, ὅστις προῶρισται νὰ ζῆσθαι ὡς ἐλεύθερος καὶ
αὐτεξούσιος, οὐχὶ δούλος καὶ ὑποτεταγμένος εἰς ἄλ-
λους. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ φιλελεύθερος
ἀνατροφή, ἧτις ἀσκεῖ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας τὸν παῖδα
εἰς τὸ πράττειν ἐλευθέρως καὶ ὑπ' εὐθύνην τοῦ, ἄνευ
ἐξωτερικοῦ καταναγκασμοῦ, εἶναι τὸ κάλλιστον πρὸς
τὸν σκοπὸν τοῦτον σύστημα. Ἡ ὀρθὴ χρῆσις τῆς
ἐλευθερίας ὑποθέτει ἀσκήσιν πολλὴν πρὸς τοῦτο, ἀρί-
στη δὲ εὐκαιρία εἶναι, ὅταν ὑπάρχῃ παρὸν πρόσω-
πον δυνάμενον νὰ συμβουλεύσῃ ἢ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν
παῖδα. Νομίζομεν ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ δύναται
νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ πολιτεύματα, ὡς ἐφημέροισιν
ἐστὶν ἱστορικῶς καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι, κατὰ πρῶτον μὲν
πατριαρχικὴ διοίκησις, ἔπειτα ὁμῶς πολίτευμα
συνταγματικόν, ἐν ᾧ ἡ ἐλευθερία ἐκάστου ἀτόμου
εὐρίσκει ποῖαν τινα κατ' ἀρχὰς ἀναγνώρισιν, σὺν
τῷ χρόνῳ δὲ παρέχεται μείζων ἐλευθερία, τοῦ παι-
δαγωγοῦ ἀφισταμένου αἰετὶ μᾶλλον, μέχρις οὗ ὁ τρέ-
φιμος πράττει τὰ ἑαυτοῦ κατ' ἴδιαν ἐκλογὴν καὶ
ἀπόφασιν.

10. Ἡ ὑπαρξὶς ἰδίας γνώμης εἰς τοὺς παῖδας
δὲν πρέπει νὰ δυσχερᾶσθῇ τὸν παιδαγωγόν, τούναν-
τίον νὰ εὐχαριστῇ αὐτόν, καθ' ὅσον ἡ γνώμη αὐτῆ
ἢ πλημμελεῖς εἶναι ἀπόπειρα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν
πνευματικὴν αὐτονομίαν. Ὅσοι συνήθισαν ἐκ μι-
κρᾶς ἡλικίας νὰ σκέπτονται καὶ νὰ λέγωσιν μόνον
ὅτι κελεύουσιν οἱ γονεῖς ἢ οἱ διδάσκαλοι, κατέπνι-
ξαν δὲ πᾶσαν ὁρμὴν πρὸς ἴδιαν γνώμην καὶ ἀπό-
φασιν, οὗτοι καὶ μεγάλοι θὰ εἶναι δουλόφρονες καὶ
δουλοπρεπεῖς.

Ἐκ πάντων τούτων, ἀπερ εἶπομεν περὶ ἠθικῆς
ἀνατροφῆς, βλέπει πᾶς τις ὅτι καὶ τὸ μέρος τοῦτο
τῆς ἀνατροφῆς ἔχει πλείστας δυσκολίας, ἴσως δὲ
εἶναι τὸ δυσκολώτατον πάντων τῶν μερῶν αὐτῆς,
καὶ προϋποθέτει πολλὴν ὀξύνοϊαν, μελέτην, ὑπομο-
νήν καὶ καρτερίαν. Ἡ παιδικὴ φύσις πρέπει νὰ εἶναι

γνωστὴ εἰς τὸν ἀνατρέφοντα, αἱ πράξεις τῶν παι-
δίων πρέπει νὰ ἀναλύωνται καὶ νὰ εὐρίσκωνται
αὐτῶν τὰ ἀληθῆ ἐλατήρια, πρέπει νὰ γίνηται διά-
κρισις ἀτακτημάτων προερχομένων ἐκ ζωηρότητας
καὶ ἀτακτημάτων προερχομένων ἐκ μοχθηρίας.
Ἄλλὰ πλὴν τῆς ικανότητος ταύτης ἀπαιτεῖται
παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἕτερα ἡ ὑποβολὴ τῶν
λόγων καὶ πράξεων αὐτοῦ τοῦ ἴδιου εἰς τὴν βίσα-
ν τῆς λογικῆς, ἵνα ἀποκαλυφθῇ, ἂν ταῦτα πάντα
ὑπηρετῶσιν ὄντως τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς ἢ χρη-
σιμεύωσι μόνον πρὸς ἐπίδειξιν ματαιοδοξίας ἢ πνεύ-
ματος δεσποτικοῦ ἐπὶ τῶν παιδῶν ἢ γίνονται ἐξ
ιδιότητος ἢ χάριν ἑραστῶν κ.τ.τ. Βεβαίως τοιαύ-
την ἀνατροφὴν δὲν δύναται νὰ ἀσκήσῃ κοινὸς
γονεῖς, κοινὸς διδάσκαλος, οἵτινες πᾶν ἀτάκημα,
πᾶσαν ἐκδήλωσιν ζωῆς τῶν παιδῶν τιμωροῦσι μὲ ἐν
ράπισμα, μὲ μίαν βαρβαρὴν ὕβριν, ὁμοιάζοντες κατὰ
τοῦτο πρὸς τοὺς βαρβάρους, οἵτινες τοιαύτην μέθο-
δον σωφρονισμοῦ καὶ αὐτοῖ ἐπὶ τῶν τέκνων τῶν
μεταχειρίζονται, ὁμοιάζοντες πρὸς τὰ θηρία, τὰ
ποῖα διὰ γρηνιασμῶν καὶ δόξων παιδαγωγοῦσι τὰ
νεογνά τῶν περικτεπέμενα. Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ
ὑπὲρ τῆς τελειότητος τοῦ συστήματος ἡμῶν τούτου
τῆς ἀνατροφῆς, ὅτι ὑποθέτει διάνοϊαν ἀνεπτυγμέ-
νην καὶ θέλησιν πράττουσαν καθ' ὠρισμένας ἀρχὰς
καὶ πεποιθήσεις. Ἄλλ' εἰ καὶ ἀπαιτεῖ ἐργασίαν καὶ
αὐταπάρνησιν, ἐν τούτοις ὑπισχεταί εἰς τοὺς κατ'
αὐτὸ τὸ σύστημα ἐργαζομένους ὡς ἀμοιβὴν ἀφρονον
εὐδαιμονίαν καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.
Καὶ καθὼς τὸ κακὸν σύστημα διὰ τῶν κακῶν αὐ-
τοῦ ἀποτελεσμάτων ἐπικαθῆται ὡς κατάρρα καὶ εἰς
τὸν παιδαγωγόν καὶ εἰς τοὺς μαθητάς, οὕτω τὸ
καλὸν γίνεται πρόξενον εὐδαιμονίας, καὶ εἰς
τὸν ἀσκούντα τὸ σύστημα τοῦτο καὶ εἰς τὸν παι-
δεύομενον κατ' αὐτό.

ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΠΑΡ' ἙΛΛΗΝΣΙ

Ι.

Ἡ πρὸς τὰ βρέφη συμπεριφορὰ τῶν γονέων καὶ
τῆς πολιτείας.

Οἱ Ἕλληνες ἦτο λαὸς φαιδρὸς, ὡς οὐδεὶς ἄλλος
ἴσως λαὸς ἐπὶ γῆς. Αὐτοὶ ἤξευρον νὰ ἐκτιμῶσι,
νὰ χρησιμοποιῶσι καὶ νὰ ἀπολαύωσι τῆς ζωῆς ὡς
οὐδεὶς ἄλλος. Πανταχοῦ καὶ ἐν τῇ τρυφῇ καὶ ἐν τῇ
εὐζωίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐλευθερίαις τέρψεται τοῦ πνευμα-
τος καὶ ἐν τῷ ἔρωτι καὶ ἐν ταῖς παιδικαῖς καὶ ἐν
τῇ ἀστείότητι καὶ ἐν τῷ ἀποστράπτειν. μεγα-
λείῳ τῆς τέχνης καὶ ἐν τῷ διαπύρῳ ἐνθουσιασμῷ,
ὃν αὐτῆ διεγείρει, πανταχοῦ οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀρι-
στοτέχναι, πανταχοῦ εἶναι διδάσκαλοι τοῦ κόσμου.
Καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ἐνίοτε καὶ παρ' αὐτοῖς εὐρί-
σκονται ἀνθρώποι δυστυχεῖς καὶ ἀπηλπισμένοι, οἵ-
τινες ἠμιλοῦσι μετὰ καταφρονήσεως περὶ τῆς ζωῆς

καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν θάνατον ὡς λυτρωτὴν τῶν
δεινῶν. Ἄλλὰ νομίζομεν ὅτι ἐὰν πράγματι ἐνεφα-
νίζετο αὐτοῖς ὁ θάνατος, ἀναμφιβόλως θὰ ἔλεγον
πρὸς αὐτὸν τὸ τοῦ γέροντος ξυλοκόπου τοῦ Δίωπειου
μῦθου «Ἴνα τὸ φορτίον ἄρῃς».

Ἐν τινι τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου ἐγρά-
φησαν τάδε:

Τὸν φόντα θρηνεῖν εἰς δσ' ἔρχεται κακὰ
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.
ἦτοι

Νὰ κλαίητε τὸν γεννώμενον ἀνθρωπον διὰ τὰ
πολλὰ δυστύχηματα, εἰς τὰ ὅποια ἔρχεται, νὰ μα-
καρίζητε δὲ τὸν ἀποθανόντα καὶ μετὰ χαρᾶς νὰ
τὸν φέρητε εἰς τὸν τάφον, διότι ἐσώθη ἀπὸ τὰ θά-
σανα τοῦ κόσμου.

Οἱ μελαγχολικοὶ οὗτοι λόγοι εἶναι ἐκρηξίς ἀπο-
γνώσεως, ἧτις καταλαμβάνει ἐνίοτε τὸν ἀνθρωπον
ἐν τῷ βίῳ, ὅταν κατατρυχηται ὑπὸ συμφορᾶς, ἀλλὰ
δὲν εἶναι ποσῶς χαρακτηριστικὸν τοῦ βίου τῶν
Ἑλλήνων, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς Θρά-
κης, διότι παρ' αὐτοῖς ὄντως εὐρίσκειται τοιαύτη
τοῦ βίου περιφρόνησις. Παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τούναν-
τίον ἡ ζωὴ ἐθεωρεῖτο ὡς μέγα τι καλόν. Καὶ διὰ
τοῦτο παρ' αὐτοῖς ἡ γέννησις τοῦ παιδιοῦ ἀνεμί-
νετο μετὰ πόθου καὶ ἐγένετο τοῦτο δεκτὸν μετὰ
χαρᾶς οὐ μόνον παρὰ τῆς μητρός ἀλλὰ καὶ παρ'
ὅλης τῆς οἰκογενείας. Καὶ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα,
ὅτε οἱ ἀνθρώποι ἐζῶν κατὰ φύσιν καὶ ἐν ἀθωότη-
τι, ὃ δὲ βίος ἦτο ἀπλοῦς καὶ ἀπείριστος καὶ πᾶς τις
ἡ δύνατο ἄνευ στενοχωρίας καὶ ζῆ. Ἄλλὰ κατόπιν,
ὅτε εἰσῆχθη πολυτέλεια καὶ βίος ἀληθῆς ἐθεωρεῖτο
μόνον ὁ ἄφροντις καὶ ὁ ἀεργὸς βίος, ὅτε κατήντη-
σαν ἀπαραίτητα εἰς τὸν βίον νὰ ἔχῃ τις περιουσίαν
καὶ δούλους νὰ τὸν ὑπηρετῶσι καὶ νὰ ἐργάζωνται
ἄντ' αὐτοῦ, τότε τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ
βρέφους διεδέχθησαν μέριμναι, πῶς θὰ ζῆσθαι τοῦτο,
διὰ τίνων μέσων θὰ ἀναπτυχθῇ, πῶς θὰ νυμφευθῇ.
Καὶ τῶρα ἀναφαίνεται ἡ σκληρότατη καὶ ἀπάν-
θρωπος πρᾶξις, ἡ ἐκθεσις τῶν ἀρτιγεννητῶν βρεφῶν.
Μετὰ τὴν γέννησιν δηλαδὴ ἠρωτάτο ὁ πατήρ, ἂν
θῆλῃ ἢ ὄχι τὸ παιδίον, (τρέφειν ἢ ἀποτιθέναι)
καὶ ἂν ἔλεγεν ὄχι, τότε παρέδιδεν αὐτὸ εἰς δούλον,
ἵνα φέρῃ μακρὰν καὶ θανατώσῃ ἢ νὰ ἀποθέσῃ εἰς
τόπον συχναζόμενον καὶ ἐκεῖ νὰ ἀφήσῃ τοῦτο. Τὰ
τοιαῦτα βρέφη παρελάμβανον οἰκογένεια ἄλλαι καὶ
ἀνέτρεφον, ἵνα κατόπιν ἔχωσι ταῦτα δούλους. Ἐ-
νίοτε δὲ συνέβαινε τοιαῦτα ἐκθετα βρέφη νὰ πα-
ραλαμβάνωσι μητέρας, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ συζύγου, αἵ-
τινες συνέπιπτε νὰ γεννήσωσι βρέφος νεκρόν, ἢ καὶ
γονεῖς ἀτεκνοὶ καὶ υιοθέτουσιν αὐτά. Ἐπίσης συνέ-
βαινε ἀλλὰ σπανίως ἐκ τῶν ἐκθέτων τούτων παι-
δίων τινὰ νὰ προσελκύσωσι διὰ τῆς εὐφυΐας τῶν
τῆν ἀγάπην τῶν τροφῶν καὶ νὰ τύχῃσι παρὰ τοῦ
κυρίου τῶν συνδρομῆς πρὸς ἐκπαίδευσίν των καὶ
οὕτω νὰ γίνωσι ἀνδρες λόγοιοι ἢ καλλιτέχναι. Ἄλ-

λά τὰ τοιαῦτα εἶναι σπκνιώτατα, τὸ σύνθηες δὲ ἦτο ὅτι τὰ ἀτυχῆ ταῦτα πλάσματα ἐτρέφοντο, ἵνα κατόπιν γινῶσι δοῦλοι.

Τὸ δὲ λυπηρότατον ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν βρεφῶν, ὅπερ εἶναι κηλὶς τοῦ βίου τῶν παλαιῶν, εἶναι ὅτι ἐξέθετον τὰ τέκνα τῶν οὐ μόνον οἱ πτωχοὶ, εἰς οὓς ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρόφασις τῆς ἐκθέσεως ἢ πενία, ἀλλὰ καὶ πλούσιοι, λέγοντες ὅτι δὲν ἠθέλον νὰ καταμερισθῇ ἡ περιουσία αὐτῶν εἰς πολλὰ μερίδια καὶ οὕτω τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ μὴ ἔχωσι ἄφθονα τὰ μέσα τῆς ζωῆς.

Βεβαίως εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ γονεῖς, μάλιστα δὲ ἡ μήτηρ, δὲν θὰ ἐλυπήθη ἐπὶ τοιαύτῃ τοῦ τέκνου τῆς μοίρας καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι μετὰ δυσκολίας πολλῆς θὰ ἀπεδέχθη τὴν ἀπόφασιν κατ' ἀρχάς. Ἀλλὰ τὸ συναίσθημα τοῦτο τὸ φυσικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαμβλύνεται σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως καὶ διὰ τοῦ κακοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων. Ὅταν τὸ κακὸν διαπράττωσι καὶ ἄλλοι ἄνευ φόβου, ἄνευ αἰδούς, κατὰ μικρὸν παύει πλέον νὰ θεωρῆται κακόν. Μάλιστα δέ, ἐὰν ἐμφανίζωνται καὶ ἄνδρες μεγάλοι, οἷος ὁ Πλάτων, ὅστις ῥητῶς ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς ἐκθέσεως τῶν βρεφῶν. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ μὲν τοῦτο κακόν ἀλλὰ συνιστᾷ τὴν ἀμβλωσιν, ὡς μέσον προφυλακτικὸν κατὰ τῆς πολυανθρωπίας.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι, ἀφ' οὗ ὑγιῆ καὶ ἀρτιμελῆ βρέφη ἐξετίθεντο, περὶ τῶν κακομόρφων καὶ ἀναπήρων οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ταῦτα ἀνέμενον ὁ θάνατος. Καὶ ἐν Ἀθήναις μὲν ἤρκει ἡ ἀπόφασις τοῦ πατρὸς, ἵνα ἐκτεθῇ τὸ βρέφος, ἐν Σπάρτῃ ὅμως, ἔνθα μόνον τὰ ἀπειρα καὶ ἀσθενικὰ ἀπετίθεντο, ἀπεφάσιζε τὸ συμβούλιον τῶν πρεσβυτάτων τῆς φυλῆς καὶ ἐν ἡ γνώμη αὐτῶν ἦτο νὰ θανατωθῇ τὸ βρέφος, ἐφέρετο τὸ δυστυχὲς πλάσμα καὶ ἐρρίπτετο ἀσπλάγχχνος εἰς τὰς Ἀποθέτας, ὅπερ ἦτο βάρβαρον παρὰ τὸν Ταύγετον.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ κακίστη αὕτη συνήθεια τοῦ θανατοῦν ἢ ἐκθέτειν τὰ βρέφη, δὲν ἦτο παρ' ἁπασί τοις Ἑλλήσιν. Ἐν Θήβαις ἦτο ῥητῶς τοῦτο διὰ νόμου ἀπηγορευμένον. Ἐνταῦθα ἐὰν πτωχοὶ γονεῖς ἐστερημένοι τῶν πάντων δὲν εἶχον νὰ θρέψωσι τὸ βρέφος, ὤφειλον νὰ φέρωσι τοῦτο εἰς τὰς ἀρχάς, αἵτινες ἐφρόντιζον νὰ εὐρωσιν ἄνθρωπον νὰ δαπανήσῃ πρὸς τροφήν καὶ αὐξήσιν τοῦ βρέφους μετὰ τὴν συμφωνίαν νὰ ἔχη τοῦτο αὐξηθὲν δοῦλον. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον ἄνδρες κατακρίνοντες καὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν βρεφῶν καὶ τὴν ἀμβλωσιν ὡς ἡ Λυσίας, οὗ σώζεται μάλιστα καὶ λόγος κατ' Ἀντιγένους ἀμβλώσεως. Ἐν τούτοις τὸ κακόν τοῦτο ἐξηκολούθει καὶ μετὰ Χριστὸν ἐπὶ πολλοὺς ἐτι αἰῶνας. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος διέταξεν ὅτι οὐδὲν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ παιδίου πλέον ἔχει ὁ ἐκθέσας, αὐτὸ πατήρ, ὅπερ ἀνεπέλεσε πῶς εἰς τὴν περιστολήν τοῦ κακοῦ, διότι κατὰ τοὺς Ῥωμαίους χρόνους ἐπεκράτει καὶ αὐτὸς ὁ νόμος ὁ πα-

τήρ νὰ δικαιούται νὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὸ τέκνον του, ἐὰν ἀπέτινε πάσας τὰς δαπάνας εἰς τὸν ἀναθρέψαντα αὐτό. Νόμον ἀπαγορευτικὸν τῆς ἐκθέσεως τῶν βρεφῶν καὶ τιμωροῦντα ταύτην ὡς ἀνόσιον καὶ ὡς κακούργημα εὐρίσκομεν ἐν ἔτει 374 μ. Χ.

Κώδιξ Ἰουστιν. VIII. 52. 2.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν νόμον νόμον εὐρίσκομεν τὸ κακὸν ἐτι ὑπάρχον διότι ἤδη ἐν τῇ πέμπτῃ ἐκατονταετηρίδι ὁ Ἱεροκλῆς συμβουλεύει τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ ἐκθέτωσι τὰ τέκνα τῶν, ἀλλὰ νὰ τρέφωσιν αὐτὰ τοῦλάχιστον τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν λέγων ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ καὶ ἡ φύσις καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ γάμου. Περιέργον δὲ ὅτι οὐδὲ ὁ Ἱεροκλῆς ἠδυνήθη νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ πράγματος ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν ὅτι οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρῇ τὴν ζωὴν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πλασμάτων, ἢν ἐνέβαλεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς καὶ ὅτι ὅστις αἰσθάνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα του, αὐτὸς οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ νυμφεύηται.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ

§ 1.

Ἡ αἴθουσα τῆς παραδόσεως τοῦ σχολείου.

Τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

1. Περιγραφοῦν τὴν αἴθουσαν τοῦ σχολείου. Πόσους τοίχους ἔχει; τίς τοίχος εἶναι ἐμπρός; τίς ὀπίσω; τίς δεξιὰ; τίς ἀριστερά; Τίνα πράγματα εἶναι εἰς τὸν δεξιὸν τοίχον, εἰς τὸν ἀριστερόν, εἰς τὸν ἐμπρός, εἰς τὸν ὀπίσω; Πόσα μέτρα εἶναι τὸ μήκος τοῦ πατώματος; πόσα τὸ πλάτος; Τί σχῆμα ἔχει ἡ αἴθουσα; Πότε ἐμβαίνει ὁ ἥλιος εἰς τὴν αἴθουσαν; Ποῦ φανεροῦται ὁ ἥλιος τὴν πρωῒαν; ποῦ βραδύει τὴν ἑσπέραν; ποῦ εὐρίσκειται τὴν μεσημβρίαν; Τὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν πρωῒαν, ἑσπέραν, μεσημβρίαν. Τὸ δὲ μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀντικρῶ τῆς μεσημβρίας, ὀνομάζεται ἄρκτος, ἐπειδὴ τὴν νύκτα εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος εἶναι ὁ ἀστερισμὸς ὁ καλούμενος ἄρκτος. Διακρίνομεν λοιπὸν τέσσαρα μέρη τοῦ οὐρανοῦ τὴν πρωῒαν (ἡμεῖς συνηθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν τοῦτο ἀνατολάς), τὴν ἑσπέραν (ἣτις συνηθέστατα λέγεται δυσμαί), τὴν ἄρκτον (ἣτις λέγεται καὶ βορρᾶς) καὶ τὴν μεσημβρίαν (ἣτις λέγεται καὶ νότος). Ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία εἶναι τέσσαρα μέρη τοῦ οὐρανοῦ. Ταῦτα δυνάμεθα νὰ ἐνθυμώμεθα ἐνθυμούμενοι τὴν λέξιν ΑΔΑΜ, ἣτις ἔχει τὰ πρῶτα γράμματα τῶν λέξεων τῶν οὐρανίων μερῶν ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Ἐὰν δὲ διὰ δύο γραμμῶν ἐνώσωμεν τὰ μέσα σημεῖα τῶν οὐρανίων τούτων μερῶν ἀποτελεῖται σταυρὸς ὡς ἐξῆς $\begin{matrix} \Lambda \\ \Delta \\ \Delta \\ \Lambda \end{matrix}$.

Κατὰ ταῦτα ὁ τοίχος τοῦ δωματίου οὗτος εἶναι πρὸς ἀνατολάς ἢ ἀνατολικός, ὁ ἄλλος πρὸς δυσμάς ἢ δυτικός, ὁ ἄλλος πρὸς νότον ἢ νότιος ἢ μεσημβρινός, ὁ τέταρτος βόρειος ἢ ἀρκτικός.

Τὸ δωματίον τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἰχνογραφήσωμεν ἔξωθεν καὶ τότε θὰ ἔχωμεν τὴν πρόσοψιν. Δυνάμεθα ὅμως καὶ ὑψηλὰ ἰστάμενοι νὰ παραστήσωμεν ὅπως εἶναι καὶ τότε ἔχομεν τὴν κάτοψιν. Δυνάμεθα δὲ νὰ ἰχνογραφήσωμεν τὸ δωματίον ἢ μέγα ἢ μικρόν. Δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ ἰχνογραφήσωμεν αὐτὸ ὅσον πράγματι εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει σπανίως. Συνήθως παριστάνουσι ταῦτα μικρότερα. Πόσον δὲ μικρότερα, σημειώνουσι κάτω τῶν πινάκων μετὰ τὴν λέξιν κλίμαξ. Οὕτω, ὅταν ἔχωμεν νὰ παραστήσωμεν ἐν πρᾶγμα, ὅπερ ἔχει μῆκος πραγματικὸν ἐνὸς μέτρου, παριστάνομεν δὲ αὐτὸ μόνον εἰς ἡμῖς ἢ κατὰ ἡμῖς μικροῦθὲν σημειοῦμεν κάτω τοῦ χάρτου Κλίμαξ $\frac{1}{2}$. Ἄν δὲ παραστήσωμεν αὐτὸ κατὰ τὸ $\frac{1}{4}$ μικρότερον, τότε σημειοῦμεν Κλίμαξ $\frac{1}{4}$. Ἄλλα πολὺ μέγала πράγματα, ὡς εἶναι ὀλόκληροι γῶραι, δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν κατὰ 1000 ἢ 2000 ἢ 3000 ἢ 5000 κλπ. μικροῦθὲντα, ὥστε σημειοῦμεν Κλίμαξ $\frac{1}{1000}$ ἢ $\frac{1}{2000}$ ἢ $\frac{1}{3000}$ ἢ $\frac{1}{5000}$ κλπ.

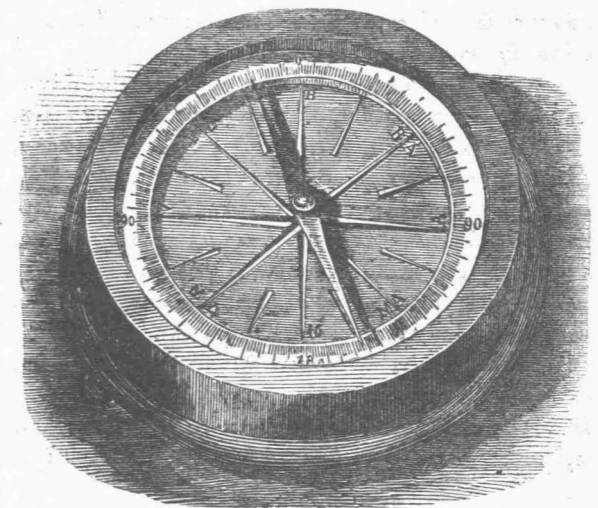
§ 2.

Τὸ σχολεῖον, κατατοπισμός.

1. Περιγραφή τοῦ σχολείου ὅλου. Θέσις αὐτοῦ, εἶσοδος. Σχῆμα τῆς κατόψεως αὐτοῦ. Μῆκος τῶν πλευρῶν εἰς βήματα καὶ εἰς μέτρα.
2. Ἰχνογράφησις τῆς κατόψεως τοῦ σχολείου κατὰ κλίμακα ὀρισμένην.
3. Πρὸς ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων δὲν ἀρκοῦσι τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Καὶ διὰ τοῦτο μεταχειρίζομεθα καὶ ἄλλα τέσσαρα, ἅπερ εὐρίσκομεν, ἐὰν διχοτομήσωμεν τὰς 4 γωνίας, ἅς ἔχομεν πρότερον. Καὶ οὕτως ἔχομεν βορειοανατολικὸν (ΒΑ) σημεῖον, βορειοδυτικὸν (ΒΔ), νοτιοδυτικὸν (ΝΔ) καὶ νοτιοανατολικὸν (ΝΑ). Τὸ βόρειον καὶ νότιον προτάσσονται ἐν τῇ συνθέτῳ λέξει. Τὰ ὀκτὼ ταῦτα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἐνοῦμενα διὰ γραμμῶν εὐθειῶν ἀποτελοῦσιν ἓνα ἄστρον μετὰ ὀκτὼ ἀκτῖνας, ὅπερ καλεῖται ἀνεμούριον.
Οἱ μαθηταὶ ἐν ὑπαίθρῳ ὄντες βαδίζουσι πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἔπειτα ὀρίζουσι τὴν κατ' αὐτὰ θέσιν τῶν πέριξ ὄρεων, τὴν διεύθυνσιν τῶν ρευμάτων, ἢ ποταμῶν, τὴν θέσιν τῶν ἐξεχόντων κτιρίων οἷον ναῶν, δημοσίων καταστημάτων, κτλ.
Καὶ ὅταν μὲν γνωρίσῃ τις ἓνα τόπον κατὰ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, εὐκόλως ἤξευρει ποῦ εὐρίσκειται καὶ χωρὶς πλέον νὰ βλέπῃ τὸν ἥλιον π. χ.

κατὰ τὸ μεσονύκτιον. Ὅταν ὅμως πρώτην φοράν ἐπισκέπτηται ἓνα τόπον, ἢ πρώτη του φροντίς πρέπει νὰ εἶναι, νὰ γνωρίσῃ αὐτόν, δηλ. νὰ εὕρῃ ποῦ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. Καὶ ἂν μὲν εἶναι νύξ, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἥλιος, ἀναζητοῦμεν τὸ βόρειον σημεῖον, ὅπερ εὐρίσκομεν εὐκόλως ἐκ τοῦ πολικοῦ ἀστέρος, ὅστις εἶναι ἐκεῖ. Διὰ νὰ εὐρωμεν δὲ τὸν ἀστὲρα τοῦτον ἐν τῷ οὐρανῷ, εὐρίσκομεν τὴν μεγάλην ἄρκτον, ἣν ὄλοι οἱ χωρικοὶ γνωρίζουσι καλοῦντες αὐτὴν ἀλετροπόδα, δηλ. τὰ ἐπτὰ μέγала ἄστρα, τὰ ὁποῖα πράγματι ὁμοιάζουσι πρὸς ἀροτρόποδα. Κατόπιν ἐνοῦμεν τὰ δύο ἐμπροσθεν ἄστρα τῆς ἄρκτου αὐτῆς διὰ μιᾶς γραμμῆς, ἣτις ἐὰν ἐπεκταθῇ πεντάκις πρὸς τὰ ἄνω, θὰ συναντήσῃ τὸν πολικὸν ἀστὲρα.

Ἐὰν δὲ οὐρανὸς εἶναι συννεφής, τότε βοηθεῖ ἡμᾶς ἡ μαγνητικὴ βελόνη, ἣτις ἀείποτε στρέφεται πρὸς τὸ βόρειον σημεῖον. Ἐχοντες δὲ τὸ βόρειον σημεῖον δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἀνασχηματίζοντες τὸ ἀνεμούριον. Τὴν μαγνητικὴν βελόνην μεταχειρίζονται καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν ἔχοντες αὐτὴν ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου, ὅπου εἶναι τὸ ἀνεμούριον ἀπεικονισμένον. Ὅλη ἡ συσκευή αὕτη καλεῖται πυξίς.

Οἱ πίνακες σὶ γεωγραφικοὶ, καθὼς καὶ πᾶν σχέδιον τῆς πόλεως παριστάνονται οὕτως, ὥστε ὅταν κρεμῶνται, τὸ βόρειον μέρος νὰ εἶναι τὸ ἐπάνω, τὸ νότιον τὸ κάτω, τὸ ἀνατολικὸν δεξιὰ καὶ τὸ δυτικὸν ἀριστερά. Ἐὰν δὲ ἔχωμεν τὸν χάρτην αὐτὸν ἐν τῇ τραπέζῃ, τότε τὸ νότιον εἶναι τὸ πλησιέστερον εἰς τὸν παρατηρητήν, τὸ δὲ ἀπώτερον πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος εἶναι τὸ βόρειον.

§ 3.

Πίναξ ἢ σχέδιον τοῦ χωρίου ἢ τῆς πόλεως. Γένεσις τῶν ὥρων τῆς ἡμέρας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ σχέδιον τῆς πατρίδος μας. Ποῦ

είναι τὸ βόρειον μέρος, ποῦ τὸ νότιον, ποῦ ὁ βορρᾶς, ποῦ ὁ νότος; Κατὰ ποίαν κλίμακα ἐγένετο τὸ σχέδιον; Τί μέγεθος ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος τὰ 10 μέτρα; Αἱ οἰκίαι πάσαι περιστάνονται ἐπ' αὐτοῦ ἐρυθραί, οἱ κῆποι καὶ τὰ δένδρα πράσινα, τὰ δὲ ὕδατα κυανᾶ.

Τὰ δημόσια οἰκοδομήματα, οἶον ναοί, σχολεῖα, ταχυδρομεῖον, δημαρχεῖον, στρατῶν κτλ. περιστάνονται διὰ βθέος χρώματος ἐρυθροῦ.

Ποῦ ἐπὶ τοῦ σχεδίου εἶναι τὸ σχολεῖον ἡμῶν; Ἐπὶ τίνος ὁδοῦ κεῖται; Πόσα βήματα εἶναι ἡ ὁδὸς αὕτη μακρὰν; ποίαν διεύθυνσιν ἔχει; Τίνα ἄλλα δημόσια κτίρια κείνται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης;

Ὁ τόπος, ἐν ᾧ κατοικοῦμεν, εἶναι πόλις. Ἡ πόλις ἔχει πολλὰς οἰκίας, πολλὰς ὁδοὺς, πλατείας. Αἱ οἰκίαι εἶναι κατὰ σειρὰν ἐν ἐκάστη ὁδῷ ἐκτισμέναι. Δύο δὲ σειραὶ οἰκιῶν παράλληλοι σχηματίζουναι ὁδόν. Ἄν δὲ αἱ σειραὶ αὗται τῶν οἰκιῶν εἶναι λίαν πρὸς ἀλλήλας πλησίον, σχηματίζουναι στενὴν ὁδόν, ἥτις καλεῖται στενωπὸς ἢ ἀγυρία, ἢ λαύρα. Πλὴν τῶν ὁδῶν εἰς τὰς πόλεις εἶναι καὶ τόποι εὐρύχωροι καλούμενοι πλατεῖαι. Εἰς πολλὰς πόλεις γίνονται καθ' ἑβδομάδα ἀγοραί, εἰς τὴν καὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων φέρουσι πράγματα πρὸς πώλησιν. Καὶ αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πλατεῖαι λαμβάνουσιν πάντοτε ὠρισμένον ὄνομα πρὸς διάκρισιν. Τίνα ὀνόματα ἔχουσιν αἱ ὁδοὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως; Πρὸ τῶν πόλεων πολλαχοῦ εἶναι καὶ χωρία εἰς ὀλίγην ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν, καὶ καλοῦνται προάστεια.

Πόσους κατοίκους ἔχει ἡ πόλις ἡμῶν; Ἐκαστος κάτοικος ἐγγεγραμμένος εἰς τὸν κατάλογον τῶν κατοίκων τῆς πόλεως λέγεται δημότης. Τῶν δημοτῶν ἄλλοι μὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν καὶ καλοῦνται γεωργοί, ποιμένες, ἄλλοι δὲ μὲ τὰς τέχνας καὶ καλοῦνται τεχνίται οἱ εἶναι οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ βράπται κλπ. ἄλλοι δὲ μὲ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων λιανικῶς ἢ χονδρικῶς καὶ καλοῦνται μικροῦμποροι, μεγαλέμποροι. Εἰς τινὰς δὲ πόλεις ὑπάρχουσι ἐργοστάσια π. χ. ἀτμόμυλοι, νερόμυλοι, κλωστήρια, ὑφαντήρια. (ἀκολουθεῖ).

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΑΤΡΙΣ; 1)

Τί ἐστὶν ἡ πατρίς, ὑπὲρ ἧς πᾶς τις ἐξ ἡμῶν θέλει νὰ ζῆ καὶ δόξαν ἑαυτοῦ ὑπολαμβάνει τὸ νὰ προσενέγκῃ ἑαυτὸν θῦμα εἰς τὸν ἱερὸν αὐτῆς βωμόν; Πατρίς ἐστὶ τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ ἰδεώδη, ἃ ἡ μήτηρ ἀνεξίτηλως ἐνεχάραξεν ἐν ταῖς ἀπαλαῖς ἡμῶν ψυχαῖς, εἶνε τὰ ὑπὸ τῶν μεγάλων προγόνων κατερχόμενα σεμνὰ διὰ τὴν πολιὰν αὐτῶν ἀρχαιότητα ἢ θῆ καὶ ἔθιμα, ἃ ἡ πατρικὴ ἐστία μετὰ γοητείας ἀνεμνηεύτου ἀκατέστησεν ἡμῖν οὕτω προσφιλεῖ καὶ ἱερά, ὥστε τὴν μὲν ἐπιτέλεσιν

1) Ἀπόσπασμα ἐκ λόγου τοῦ καθηγητοῦ κ. Εὐαγγελίδου Μαργαρίτου.

αὐτῶν νὰ αἰσθανώμεθα ὡς μακαριότητα καὶ εὐδαιμονίαν, τὴν δὲ παράλειψιν νὰ θεωρῶμεν ὡς δυστυχίαν καὶ κακοδαιμονίαν. Πατρίς εἶνε καὶ τὰ ἔθνη καὶ αἱ ἱεραὶ μελωδίαι, αἵτινες βαθυτάτα συγκινοῦσιν ἡμᾶς ἀκούμεναι, εἶνε ἡ ἐνθουσιώδης καὶ σοφὴ διδασκαλία ἐναρέτου διδασκάλου, εἶνε ἡ ἀνάμνησις τῶν λόγων καὶ τῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἐπιπέδων, ἃς ἐκληροδότησαν ἡμῖν οἱ προσφιλέστατοι ἡμῖν ἀποιχόμενοι, εἶνε οἱ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰκόνες, αἵτινες ἐξαίρουσι καὶ μεταρσιοῦσι τὸ φρόνημα ἡμῶν καὶ ὧν τὰ μεγάλα διανοήματα ἐπλούτισαν τὴν διάνοιαν καὶ εὐρύξαν τὴν καρδίαν. Πατρίς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀνεκτίμητος διανοητικὸς καὶ ἠθικὸς θησαυρὸς, ὃν διὰ μαλερῶν πόνων ἀποταμιεύσαντες κατέλιπον ἡμῖν οἱ μεγάλοι Ἕλληνες. Πατρίς εἶναι τὰ ἱερά ἐδάφη, ἐν οἷς ἐγεννήθησαν καὶ ἐξετράφησαν οἱ φωστῆρες οὗτο τοῦ κόσμου, εἶναι ἡ γλῶσσα, ἐν ἣ ἀπόκεινται τεθησαυρισμέναι αἱ ὑψηλαὶ αὐτῶν ἐπίνοιαι. Πατρίς εἶναι τὸ ἰδιώδες ὃ ἐπλάσαμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν συνάψαντες τὰ ἀρίστα, τὰ σεμνότατα, τὰ προσφιλέστατα ἐξ ὧν ποτὲ ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν ἀπήνητήσαμεν, καὶ οὐ διὰ παντὸς τοῦ βίου ἐπιδιώκομεν τὴν πραγμάτωσιν. Πατρίς εἶναι ἐπομένως οὐχὶ πάντες, μεθ' ὧν συναναστρεφόμεθα καθ' ἐκάστην καὶ συναλλασσόμεθα καὶ συμπολιτεύομεν, οὐδὲ πάντες οἱ γνωστοὶ καὶ φίλοι καὶ προϊστάμενοι, οὐδ' ὁ στενὸς κύκλος, ἐν ᾧ διαγίγεται ἡ ἐπιμέλειά καὶ μεταξὺ αὐτῶν πολλοὶ εἶναι ἄξιοι τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν, ἀλλὰ δὲν παρίστανται ἡμῖν καὶ ὡς εἰκόνες τελειόταται, ὡς ἰδεώδη, ὑπὲρ ὧν θὰ ἐκείνομεν ἄξιον νὰ ζῶμεν ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὡς πράττομεν τοῦτο ὑπὲρ πατρίδος. Οὐχὶ λοιπὸν οὗτοι εἶναι ἡ πατρίς, ἀλλὰ πᾶς ὅστις τὸν διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν τοῦ ἔθνους θησαυρὸν τιμῶν καὶ σέβων ἀγωνίζεται νὰ διασώσῃ, νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ ἐπηρευθῆται νὰ παραδώσῃ τοῖς ἐπιγινόμενοις. Πατρίς εἶναι καὶ οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν πικρὸντες παῖδες, ἂν, ὅταν ἀτενίσωσιν ἡμᾶς ἐν ἡμῶν ἐν τῶν ἀστραπηθόλοις αὐτῶν ὀφθαλμοῖς τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ ἰδεώδες, ὃ ἡμεῖς δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ συντελέσωμεν, θὰ ἀναλάβωσιν αὐτοὶ νὰ συμπληρώσωσι. Πατρίς κατ' ἐξοχὴν εἶναι πᾶς ἐνθῶν ἀνδρῶν συνασπισμὸς πρὸς διάσωσιν καὶ αὐξήσιν τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν, τῆς τιμιωτάτης κληρονομίας.

ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΟΥ ΖΗΚΟΥ ΡΩΣΗ

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ζήκος Ῥώσης ἐδημοσίευσεν φυλλάδιον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Ὁ Χαρίσιος Παπαμάρκου ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου τῆς ἀληθείας», ἐν ᾧ ἀποδίδει εἰς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν παραχάραξιν τῶν ἐκθέσεων του ὡς ἐπόπτου τοῦ Διδασκαλείου, παραθέτων τὰς περικοπὰς, οἷαι

ὑπάρχουσιν ὄντως ἐν ταῖς ἐκθέσεσι καὶ οἷαι ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Παπαμάρκου. Ὁ στενὸς χώρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ μεταφέρωμεν τὴν διατριβὴν ταύτην τοῦ κ. Ῥώσης, ἐν ἣ καταφαινεται ὁ ἀξιοκατάκριτος τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ χαρακτήρ, νὰ διαστρέφῃ τὰ κείμενα πρὸς ἰδιοτελεῖ σκοπὸν, νὰ ἐξυβρίξῃ δὲ κατόπιν ἰταμῶς τοὺς ἀνθρώπους, διότι δῆθεν περιέπεσον εἰς σφάλματα, εἰς ἀντιφάσεις ἢ εἰς παραλογισμούς, ἐν ᾧ οὐδὲν τοιοῦτο συμβαίνει. Ἄριστα δὲ περιέγραψε τὴν μέθοδόν του ταύτην ὁ κ. Παπαμάρκου ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς 1. Ἀπριλίου ε. ε. ὡς ἐξῆς: «Σπαράσσω τὰ διάφορα ἔγγραφα εἰς σπαράγματα μικρά, εἶτα δὲ ταράσσων καὶ συγκολλῶν ταῦτα κατὰ τὸ δοκοῦν κατάγομαι εἰς συμπεράσματα πάντη ἀλλότρια τῶν κειμένων ἐν αὐτοῖς. Οὕτω δὲ συμβαίνει νὰ τελεσιουργῆται μὲν πάντοτε τὸ ἐκάστοτε ὑπ' ἐμοῦ πρὸς ἀπόδειξιν προκειμένου, νὰ ἐκπηδᾷ δ' ἐστὶν ὅτι ποιά τις ἀντιφάσις ἐξ αὐτῶν, ἀνύπαρκτος ἄλλως ἐν ἀλωθῆτοις τοῖς ἔγγραφοις οὖσα.» Τὴν μέθοδον ταύτην ἐφαρμόζει ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς εἰς πάντα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἃ δημοσιεύει, ἐν ἀγνοίᾳ βεβαίως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ὅστις πιστεύομεν ἐκ τῶν ἀνακαλυπτομένων σκανδάλων θὰ λάβῃ ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσῃ καὶ τιμωρήσῃ τὸ ἔγκλημα. Ὁμολογῶμεν δὲ ὅτι πρώτην φορὰν ἐκ τοῖς χρονικοῖς τοῖς Ἑλλάδος διαπράττεται τοιαύτη ἀσύστολος τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου κατὰ χρῆσιν πρὸς τὸν ἀξιοκατάκριτον σκοπὸν τῆς δυσφημίας ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους ὑπὸ ὑπαλλήλου διαπράττοντος τοιαῦτα ἐγκλήματα ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς. Κυρίως δὲ τὴν μέθοδον ταύτην τῆς παραχάραξιν τῶν δημοσίων ἔγγραφων ἐφήρμοσεν ὁ χρηστός οὗτος κύριος γενικὸς ἐπιθεωρητὴς κατὰ πάντων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπέκριναν μεταβολὰς παρ' αὐτοῦ τῶν σχολικῶν ἡμῶν πραγμάτων ὅπως ἀσυνέτους καὶ ἐπιβλαβεῖς. Τῶν ἀνδρῶν τούτων προεξάρχει ὁ κ. Χρῆστος Παπαδόπουλος, πρῶην διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου, τανῦν καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Νομίζομεν ὅτι ὁ κ. Παπαδόπουλος καὶ καθῆκον καὶ δικαίωμα εἶχε νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του περὶ τούτου, μάλιστα δὲ ὡς ἐπόπτης τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν διωρισμένος παρὰ τοῦ Ὑπουργείου, καὶ μανθάνομεν ὅτι ἐπραξέ τούτο μετὰ παρηγορίας καὶ λογικῆς δυνάμεως ἀξίας ἀνδρὸς φιλοσόφου. Θά ἦτο δὲ λίαν διδακτικόν, ἐὰν εἶδιδετο εἰς τὴν δημοσιότητα ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Παπαδοπούλου περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ κ. Παπαμάρκου. Ἐν ἑλλείψει ὅμως τῆς ἐκθέσεως ταύτης δημοσιεύομεν τὰς σχετικὰς περικοπὰς ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Παπαδοπούλου πρὸς τὴν Βουλὴν, ὅπερ εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης δεδημοσιευμένον ἐν τῷ παραρτήματι τῶν ἐκπαιδευτικῶν νομοσχεδίων σελ. 8—19. Ἐν σελ. 10 γράφει ὁ κ. Παπαδόπουλος τὰ ἐξῆς.

«Ἐν πρώτοις δὲν δικαιούται νὰ διασῶρῃ ὁ κ. Παπαμάρκου τοὺς καθηγητὰς τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν ὡς ἀμοίρους παιδαγωγικῆς καὶ φιλοσοφικῆς μορφώσεως καὶ ἀμεθόδους καὶ νὰ χαρακτηρίξῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ὡς πρότυπον ἀποτροπῆς ὡς μηδέποτε αὐτήκοος γεόμενος αὐτῆς μηδὲ καλέσας αὐτοὺς ποτὲ εἰς συνδρίασιν, ἵνα συσχεφθῇ μετ' αὐτῶν περὶ μεθόδου διδασκαλίας.» Καὶ ὅμως τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Β. Διατάγματος τοῦ κανονιστικοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διδασκαλείου κελεύει τακτικῶς νὰ γίνηται τὸ ἄλλοτερον ἀπαξ τοῦ μηνὸς συνεδρίασις. Ὅτι δὲ ἐπὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Διδασκαλείου ὑπὸ τοῦ κ. Παπαμάρκου οὐδέποτε συνέβη τοῦτο ῥητῶς δι' ἔγγραφου τῶν προκληθέντες ἐβεβαίωσαν πάντες οἱ καθηγηταὶ τοῦ Διδασκαλείου οἶον οἱ κκ. Γ. Χατζηδάκης, Δ. Ὀλύμπιος, Ἰγ. Μοσχάκης, Π. Κονδύλης, Λ. Ῥάντας, Ε. Πονηρόπουλος, Ι. Φραντσιακάκης, οἵτινες πάντες ὁμοφώνως ἔγραψαν πρὸς τὸ ὑπουργεῖον «Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν ἄλλων διευθυντῶν πρότερον τακτικῶς προσεκαλούμεθα καὶ συνηθίζομεν, ὅπως τὰ ἐπίσημα πρωτόκολλα ἐλέγχουσι, καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ κ. Χ. Παπαμάρκου διετέλεσε Διευθυντῆς οὐδέποτε οὐδ' ἄπαξ προσεκάλεσεν ἡμᾶς εἰς συνεδρίαν.»

Ἐν σελ. 11 γράφει ὁ κ. Παπαδόπουλος: «Βεβαίως, ὅταν αὐτὸς ὁ διευθυντῆς διδῇ τὸ παράδειγμα τῆς καταφρονήσεως πρὸς τὰ δημόσια ἀμελῶν καὶ τρεπόμενος ἐπὶ τὴν διδασκαλίαν ἐν ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις [ἐν παρθενωγαγείῳ κ. Αἰκ. Λασκαρίδου, ἐν Λυκείῳ κ. Β. Βουλγάρως, προσέτι δὲ καὶ ἐν οἰκογενεαῖς οἶον Παντιᾶ Ῥάλλη, Ἑλ. Χατζηθαθανασίου κτλ.], οὐδὲν δικαίωμα ἔχει νὰ ψέγῃ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, ὅπως ποιεῖ ὁ κ. Παπαμάρκου.»

Ἐν σελ. 11 γράφει ὁ κ. Παπαδόπουλος πάλιν: «Ἐὰν ἐν τινὶ Διδασκαλείῳ παρημελήθῃ ἡ πρακτικὴ ἀσκήσις τῶν μαθητῶν ἀφεύριστα ὅλη εἰς τοὺς διδασκάλους τοῦ προτύπου ἄνευ ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν τοῦ ἀναλαβόντος τὸ ἔργον τοῦτο Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου, ἄνευ δοκιμαστικῶν διδασκαλιῶν τῶν μαθητῶν καὶ ἀσκήσεων αὐτῶν ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Διευθυντοῦ, ἃς τιμωρηθῇ ὁ τοιοῦτος Διευθυντῆς.»

Τοιαύτην γνώμην καθ' ὅλα σύμφωνον πρὸς τὴν τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἐξήνεγκε καὶ ὁ κ. Ῥώσης, ἢν πᾶς τις ἀναγνωρίζει ὡς δυσμενεστάτην κατὰ τοῦ κ. Παπαμάρκου ὡς διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν. Καὶ ὅμως ὁ κ. Παπαμάρκου προέβλεπεν αὐτὴν ὡς πιστοποιήσαν τὴν εὐσυνείδητον ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος του! Ἴδου δὲ αὐτολεξεῖ τί λέγει ἡ ἐκθεσις σελ. 6. «Λίαν ἐπαισθητὰ ἦσαν αἱ εἰς τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν ἐλλείψεις τῶν ἀπολυθέντων. Πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων οἱ πλείστοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διδάξωσιν ἐν τῷ προτύπῳ μετὰ τῆς προσηκούσης μεθόδου καὶ δεξιότητος. Ἡ ἐν τῇ πρακτικῇ διδασκαλίᾳ ἀποτυχία αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς μὴ προση-

κούσης και ἐπαρκούς ἀσκήσεως, διότι ὀλίγιστα ὑποδειγματικαὶ διδασκαλίαι καὶ ἀσκήσεις ἐγένοντο, ἐν ᾧ αὐταὶ ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται ὡς τὸ κυριώτατον ἐν τοῖς Διδασκαλείοις.»

Καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 1889 ἀναφέρει ὁ αὐτὸς ἐπόπτης τὰ ἑξῆς:

«Συμβαίνει ἐν τῷ διδασκαλείῳ Ἀθηνῶν ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαγῆ γίνεται, διδάσκεται δηλονότι ἡ Παιδαγωγικὴ μετὰ τῆς Μεθοδολογίας θεωρητικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ κ. Παπαμάρκου, πρακτικῶς δὲ ἐφαρμόζεται ἐν τῇ ὑποδειγματικῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν ταῖς πρακτικαῖς ἀσκήσεσιν οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ θεωρητικῶς διδάσκοντος αὐτά, ἀλλ' ὑπὸ τινος τῶν διδασκάλων τοῦ προτύπου . . . Οὕτω δὲ ἡ μὲν θεωρητικὴ διδασκαλία μένει ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μαθητῶν ὁπωσδήποτε ἀφηρημένη, ἡ δὲ πρακτικὴ διδασκαλία ἀποβαίνει ὅλως μηχανικὴ, μὴ δυναμένων τῶν μαθητῶν νὰ ἔχωσι συνείδησιν τοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς θεωρίας καὶ ἐφαρμογῆς. Τὸ ἄτοπον τοῦτο, ὅπερ συνεπάγεται ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἀποβαίνει ἔτι μείζων, ὅταν ἄλλο μὲν παιδαγωγικὸν σύστημα ἀκολουθῆ ὁ θεωρητικῶς διδάσκων τὰ παιδαγωγικά, καὶ ἄλλο ὁ ἐφαρμόζων τὴν θεωρίαν ἐν τῇ πρακτικῇ διδασκαλίᾳ, ὅπερ ἀτυχῶς συμβαίνει ἐν τῷ ἡμετέρῳ Διδασκαλείῳ».

Σημειωτέον δὲ ὅτι πάντα ταῦτα ἐξηκολούθει νὰ διαπράττῃ ὁ κ. Παπαμάρκου κατόπιν ὀριμότητος ἐγγράφου ἀπευθυνθέντος αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Κοντογούρη κατὰ τὸ ἔτος 1885 περὶ παράβασεως τῶν κανονισμῶν καὶ παραλείψεως καθήκοντος ὡς διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου, διότι ὁ τότε Ὑπουργὸς εἶχε μάθῃ ὅτι ὁ κ. Παπαμάρκου ἀνέγραφε μὲν ἐν τῷ προγράμματι τοῦ Διδασκαλείου ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν πρακτικὰς ἀπὸ τῆς 9—11 ὥρας π. μ. ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν δὴθεν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκώλυεν αὐτὸν νὰ διδάσκῃ ἐν τῷ Λυκείῳ Βουλγαρέως ἀπὸ τῆς 10—12 ὥρας, ἵνα λαμβάνῃ καὶ ἄλλον μισθὸν ἀθετῶν τὸ πρόγραμμα τοῦ Διδασκαλείου πρὸς σκάνδαλον μέγα καὶ μαθητῶν καὶ καθηγητῶν, ὅτι οὔτε συνεδρίας ἐπιείτο οὔτε ὑποδειγματικὰς διδασκαλίαις, οὔτε τὰ κεκανονισμένα μαθήματα ἐδίδασκεν! Καὶ οὐδαμῶς ἄπορον ὅτι τοιοῦτον διευθυντὴν περιεφρόνουν καὶ καθηγηταὶ καὶ μαθηταί, μάλιστα δὲ εἰς τῶν μαθητῶν κατέφερε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ διευθυντοῦ τοιαῦτα περὶ καθηκόντων βουλευομένης καὶ πρακτοῦσης καιρίον διὰ βράδου κτύπημα, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς οὐδὲν ὠφέλησεν· διότι πολλὰ ἔτη μετὰ ταῦτα βλέπομεν τὸν κ. Παπαδόπουλον, βλέπομεν τὸν κ. Ῥώσσην, ἐπόπτας τοῦ Διδασκαλείου ἀναφερομένους εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ καταγγέλλοντας ῥητὰ παραπτώματα τοῦ Διευθυντοῦ, ἀλλ' ἡ γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπαλλήλων ἀδιαφορία τῆς Κυβερνήσεως ἐθεώρησε τὰ ἐγ-

κλήματα ταῦτα ὡς προσόντα νὰ προβιβάσῃ τὸν Διευθυντὴν καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργεῖου, ἵνα δημοσιεύῃ ταῦτα παρακεκαγμένα, ἐπιτρέπει δ' αὐτῷ νὰ διαπράττῃ ἔργα πρὸς πλήρη ἀποσύνθεσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐρωτήσωμεν τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας τίνα γνώμην ἔχει περὶ τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν ἐγκλημάτων καὶ ἂν ἐν πεποιθήσει φρονῇ ὅτι τοιοῦτος ἄνθρωπος δύναται νὰ διατελῇ ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ μάλιστα τῆς Παιδείας καὶ σύμβουλος τοῦ Ὑπουργοῦ αὐτοῦ;

Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἐκ Νάξου τάδε:

Ἐν Νάξῳ, ἐν τῷ δῆμῳ Βύβλου, τῇ 2 ἐπιόντος μηνὸς Μαΐου γενήσεται ἐκλογὴ δημάρχου ἀντὶ τοῦ ἀποβιώσαντος πρὸ μικροῦ τοιοῦτου. Ὁ ὑποψήφιος τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν ἐζήτησε παρ' αὐτῆς σύμπραξιν, ἣν αὐτὴ προθύμως παρεχώρησε. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων σκανδαλωδῶν ἀπαιτήσεων προέτεινε ὁ κυβερνητικὸς ὑποψήφιος νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς συγγενεῖς τῶν ἐντοπιῶν δημοδιδασκάλων νὰ προσέλθωσι πρὸς αὐτὸν ἀπειλούντες ἐν ἐναντία περιπτώσει αὐτοὺς διὰ παύσεως. Πρὸς τοῦτο ἐξέλεξαν τὸν σχολάρχην κ. Καρεκλᾶν, ὅστις διετύπωσε τὸ κατηγορητήριον κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον διὰ πάντας τοὺς δημοδιδασκάλους τοῦ δήμου. Αἱ κατηγορίαι τοῦ κ. Καρεκλᾶ εἶναι ὅτι τὰ σχολεῖα εὐρίσκονται ἐν ἀνωμάλῳ καταστάσει. 1. Ἐκ τοῦ ἀτάκτου τῶν ὠρῶν τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν μαθημάτων. 2. Ἐκ τῆς διακρίσεως τῶν μαθητῶν εἰς εὐνοουμένους καὶ μὴ τοιοῦτους κατὰ τὰ πολιτικὰ φρονήματα τῶν γονέων αὐτῶν. 3. Ἐκ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἅτινα εἶναι ἀκατάλληλα. 5. Ἐκ τοῦ ἄγαν φιλεόρτου αὐτῶν. Τὰς κατηγορίας ταύτας διετύπωσεν ὁ κ. Καρεκλᾶς, χωρὶς οὐδαμῶς νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ σχολεῖα, οὐδεμίαν δὲ ἀμφιβολίαν ὅτι καὶ τὸ σχέδιον τῆς καταγγελίας ἐστάλη αὐτῷ ἀλλαχθῆν. Ταῦτα πάντα ὅμως ἀνεσκεύασαν οἱ διδάσκαλοι, παρ' ὧν παρὰ τοῦ Ὑπουργεῖου ἐζητήθη ἀπολογία, ἠπειλήσαν δὲ νὰ καταγγείλωσι καὶ τὸν σχολάρχην ἐπὶ συκοφαντία. Τὴν ἀπολογίαν τῶν διδασκάλων ἔστειλε τὸ Ὑπουργεῖον εἰς τὸν κ. Καρεκλᾶν, ὅστις νῦν ἐπέισθη ὅτι ἔπρεπε τεχνικώτερον νὰ καταδιώξῃ τοὺς διδασκάλους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νῦν ἐμίσθωσεν ἡμίονον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐποχούμενος ἐπισκέπτεται τὰ σχολεῖα καὶ ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἀπολύσῃ τοὺς διδασκάλους. Ὁ κόσμος βλέπει ὅτι ἐνταῦθα ἐν ὄλῃ τῇ εἰδεχθεῖ αὐτοῦ μορφῇ ἐκτυλίσσεται ὁ μῦθος τοῦ Αἰσώπου, ὁ λύκος καὶ τὸ ἀρνίον. Ἀλλὰ τοιαῦτα πράγματα οὐδὲ εἰς τὴν χώραν τῶν Δαχωμαίων συμβαίνουσι, οὐδὲ εἶναι δυνατόν νὰ μὴ κινήσωσι τὴν ἀγανάκτησιν τῆς κοινωνίας διὰ τὴν ἐξαχρείωσιν, ἣτις ἤγειρε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν. Ὁ κ. Ὑπουργός, χάριν τοῦ ὁποῦ γράφομεν αὐτά, ἔχει καθῆκον νὰ ἀπολύσῃ τὸν σχολάρχην Καρεκλᾶν. Συμφορὰ δὲ μεγάλη εἰς τὸ ἔθνος, ἂν προωρισθῇ νὰ δοικῶσιν αὐτὸ Καρεκλάδες καὶ Παπαμάρκοι.»